אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת רעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' אדר ראשון תר"ע - יפו

נמען: הגאון ר' מאיר לרנר, אב בית דין אלטונה

בעניין מצב היהדות במושבות: בכל מושבה יש יראי שמים רבים, ויש גם צעירים בעלי דעות רעות, ואין כוח לכפות. תוכנית התיקון: א. חינוך - לקחת אותו מידי מורים כופרים, לתקן את עזובת החינוך הישן (כמו 'תחכמוני'), ולייסד בתי ספר לבנות. ב. במה ספרותית בעברית, 'עיתון הרבנות'. ועוד סעיפים, וביניהם אגודה גדולה 'לחיזוק היהדות הנאמנה בישוב החדש', שמרכזה באחת מערי הגולה ויהיה לה ביטאון משלה.

עיקרי הדברים

- מצב היהדות במושבות.
- חינוך דתי משוכלל, גם לבנות.
- עיתון הרבנות בעברית.
- אגודה לחיזוק היהדות בישוב החדש.

נוסח האגרת

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט' אד"ר[4] תרע"ן.

ישאו הררי קודש, שלו'[5] וברכה עולמים, לכבוד הרב הגאון המפורסם אוצר תורה, חכמה ויראת שמים, מו"ה[6] מאיר שליט"א[7] ד"ר[8] לערנער, אבד"ק[9] אלטונא והמדינה יצ"ו[10].

יקרת מכתב כת"ר[11] הגיעני לנכון. ולתמהוני לא קבלתי את קול-הקורא די שדר לן מר, אבל מתוכן המכתב הנני משער את ענינו, שהוא להעיר ולעורר לבבות של אלופי בני ישראל לקום כאיש אחד חברים, להתחזק במעוז דת קודש ולעמוד בפרצות, בזמן הזה שהוא עת לעשות לד'. יואל ד' ודברי קודש היוצאים מלב טהור יכנסו אל הלב, ויעשו את פריים לברכה. והנה איני יכול לדבר בענין זה בפרטים, כי איני יודע, מחסרון קול-הקורא, לכוין איזה הם הדרכים אשר בהם יתור כתר"ה[12] לבא אל המטרה הרצויה של דרך הקודש, אשר עלינו ללכת בה.

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 אד"ר - אדר ראשון
5 שלו' - שלום
6 מו"ה - מורנו הרב
7 שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8 ד"ר - דוקטור
9 אבד"ק - אב בית דין קהילת
10 יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11 כת"ר - כבוד תורתו
12 כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו

וע"ד[13] מצב היהדות של הקולוניות. ידע כ"ג[14], שאי אפשר למוד במדה שוה, לא את כל המושבות בכלל, וגם לא את אחת מהנה בפרטיות. ת"ל[15] נמצאים רבים יראי ד' ושומרי תורה ומצות בכל הפרטים, בכל מושבה. וגם מאותם אשר נסחפו בזרם ההרס של זמננו, ישנם רבים שמ"מ[16] הנם שומרים את עצמם, מפני הכבוד והשלו'[17], שלא לפרץ גדרים בפרהסיא. ומ"מ[18] אי אפשר לבר בלא תבן, ובפרט בעת כזאת ששטף של צעירים בעלי דעות רעות בא, נמצאים ג"כ[19] כאלה העוברים על כמה גופי תורה, מאין כח למחות, ביחוד לעת כזאת שהממשלה נטלה את כח הכפיה גם מהדת השלטת, ואין כחנו כ"א[20] להאיר אור תורה ברוח נדיבה, באמרי יושר ואומץ לב, אשר ע"י[21] זה יתעורר לתחיה רגש הקודש ודעת ד', הנרדמה גם בקרב הנכשלים אשר בעם ד', כי סוף כל סוף גם הם תולעת יעקב הם, ועתידים הם לחזור למוטב.

הדרכים שאנו צריכים להחזיק בם להטבת המצב רבים הם, אבל צריך לפרט בזה את היותר עקריים בעה"י[22]: א) היסוד הראשי הוא החינוך. כל זמן שיהיו עניני החינוך מסורים בידי מורים כופרים, אשר אין אלקים כל מזימותם, אפסה לנו תקות התיקון של הדור הנולד. אפס כדי לקחת את החינוך בידים אמונות של תמימי דרך, הולכי בתורת ד" צריך לתקן את העזובה שבסדרי החינוך הישנים מצד סדרי החיים והליכות עולם. והנה למטרה זו נסכמתי להתחבר לאגודת יראי ד' שבאשכנז, אשר החלו בזה את מעשיהם כעת ביסוד בית הספר "תחכמני" פעה"ק[23], ובפתח תקוה. וחוב קדוש הוא על כל ירא ד' להאזיר בגבורה ואמץ את ידי הבונים, כדי להקים לנו שרשרת של חדרים כאלה בכל המושבות כולן. אמנם השלמת הדבר לא תכן עד אשר נחל ליסד ג"כ בתי ספר לבנות ברוח ד', המתמם את דרכי החיים, המוסר, הטהר וגבורת הנפש, הראויה להיות למנה בימינו לכל נושא דגל שם ד' ביד רמה, נגד כל המשחיתים. ולזה לא נעשתה עדיין שום התחלה למגינת לבבי מחסרון אמצעיים. הבה נקוה, כי ישפך ד' עלינו רוח עז, ונחלץ חושים להחל גם ביסוד נכבד זה. מובן הדבר, שמוסדות החינוך שלנו חייבים הם להשכיל שכל מה שהוא אך טוב ומאמץ, הנמצא בבתי הספר העומדים על יסוד ההרס והכפירה, לא יחסר בהם, וכשינשא דגל דת קודש על הבסיס של כל כשרון ונחמד, יהי'[24] לפאר ולנצח הוד בעה"י, ונכריע בזה את כל הישוב החדש כולו לכף זכות. ב) צריכים אנו לבמה ספרותית, כתובה עברית, שהיא השפה המהלכת והחביבה בישוב כולו, שתאמץ את רוח כל המתכנסים לדגל אור ד' על אדמת הקודש בכללות הישוב החדש. והתחלה קטנה צריכה להעשות ע"י "עתון הרבנות", שצריך הוא לצאת לאור תחת השגחתנו בצירוף חברים לדעה, יראי ד' באמת, בעלי כשרון, היודעים ללכת עם החיים. וע"ז[25] אנו צריכים לבסס לנו אמצעים חמריים ורוחניים, דהיינו סכום כסף שיהיה בכחו להמשיך את ההופעה לפחות למשך השנה הראשונה, שאז יש לקוות שאח"כ[26] יהיה אורגן כזה נושא את עצמו,

---

13 וע"ד - ועל דבר
14 כ"ג - כבוד גאונו
15 ת"ל - תודה לא-ל
16 שמ"מ - שמכל מקום
17 והשלו' - והשלום
18 ומ"מ - ומכל מקום
19 ג"כ - גם כן
20 כ"א - כי אם
21 ע"י - על ידי
22 בעה"י - בעזרת השם יתברך
23 פעה"ק - פה עיר הקודש
24 יהי' - יהיה
25 וע"ז - ועל זה
26 שאח"כ - שאחר כך

וסופרים ועוזרים רוחניים בעלי טעם ודעת, הבקיאים יפה כ"א באותו המקצוע אשר יקח לו לנושא ענינו. ואם יהיה בהתחלה כבד הדבר להעמיד עתון תדירי, יומי או גם שבועי, נחל את מעשינו בירחון, שבכל חודש ידבר על כל המתיחש לאותו החודש לכל החיים באי"י[27], ביחוד בהישוב החדש, ולהעיר עצות נכונות על כל מה שצריך תיקון באיזה דרך ואופן לתקן, ואיך לאסור מלחמת מגן נגד המהרסים, ובכלל זה ג"כ ע"ד[28] כל דרכי היהדות, וע"ד המצות התלויות בארץ וכל התלוי בהן. ומובן הדבר, שלא יניח אורגן כזה את ידו מכל דרכי החיים כולם, אפילו אותם שאינם נוגעים בדרך ישרה לעניני דת קודש, מ"מ[29] הכל עולה לחטיבה אחת לאמץ את רוח ד' אשר על עמו ונחלתו, כשהדברים נעשים על טהרת הקודש, ברוח טהור ונאמן לד' ולתורתו. ג) צריכים אנו להשתדל, שבכל מושבה יתקבל רב מקומי, גדול בתורה וביראת שמים, אוהב את הישוב ומחבב את עבודת האדמה באה"ק[30], כשהיא נעשית באורח ישר ורצוי, ובעל כשרון של דיבור, שידבר דברי מוסר ממולאים בשכל טוב וברגש חבת הקודש, מפרק לפרק, באופן שימשוך לבבות בנועם דבריו לדרך ד'. ד) מצדי אני צריך הנני לעשות מסעות איזה פעמים בשנה על כללות הישוב, ולהתמהמה כמה ימים בכל מושבה, לראות איך לתקן את מצב הדת והתורה שמה, ואיך להסיר כל מכשול. נסיעה כזאת באה"ק, השוממה עדנה בעוה"ר[31], ואין בה מסילות ברזל העושות את הנסיעה נוחה וזולה, עולה בעמל רב ובהוצאת כסף הגונה, שצריך לזאת האחרונה קופה מיוחדת, כדי להוציא הדבר אל הפועל באורח הכבוד הראוי לזה. ה) כדי להכין לנו אנשים בעלי כשרון, גדולי תורה וקרובים לרוח הישוב החדש, שיוכלו לפעול עליו, וכדי להחיות בכלל בטל תורה את כללות הישוב, צריכים אנו ליסד ישיבה חשובה מרכזית, מכוונת ביחוד לשם הישוב, שבתוכה יבאו בעלי הכשרון שבילדי המושבות, הראויים להיות תלמידי-חכמים חשובים, שהוא דבר שאי אפשר לרובם שימסרו אל הישיבות שבהישוב הישן, ששם יושבים ולומדים שב וישיש יחד עם צעיר ורך, והרוח השורה שם רחוק הוא מהליכות החיים, כאלה, שהישוב החדש המלא התעוררות של חיים ומעשה דורש אותם. מחניכי ישיבה זו יש לקוות, שימצאו רבנים ראויים להנהלת המושבות, באיגוד המרכזיות והכללות של הישוב, ובכלל משפיעים טובים באומץ רוחם ובדרכי חייהם על מצב היהדות של הישוב בכללו.

לשם מטרה זו הכינותי כבר ב"ה התחלה קטנה, שאקוה לשמו יתי'[32] שלמענו יעש, למען עמו ונחלתו, לקדושת תורתו ורוחו אשר על עם סגולתו, ויעזרנו להגדיל את צמיחת קרן ישועה זו. קבצתי אלי קבוצה קטנה של צעירים, שהנני רואה כפי האפשרות לנהלם ע"י שיעורים מצדי, ומהעומדים על ימיני, והכינותי ג"כ איזה מוסד חמרי, שיהיה לעזר מעט בע"ה[33] לצעדנו זה. אבל הענין גדול ונשגב, וצריכים אנו לעשותו בהרחבה גדולה ובכבוד גדול, וע"ז אנו זקוקים שיתלוו עמנו אנשי לב, היודעים לעבוד עבודת הקודש בקרבנות של עמל גוף ונפש, ושל סכומים הגונים, ביחד עם ההתענינות האמתית בדבר המטרה הקדושה ושמירתה. ו) ובכללות עלינו ליסד אגודת-קודש גדולה מיוחדת, במטרה ובשם, "לחיזוק היהדות הנאמנה לד' ותורתו בישוב החדש באי"י" ולכונן לה מרכז באחת הערים החשובות שבגולה, ואגודה זו תהיה המכונה הדוחפת בכחה את כל המעשים כולם, שאנו חפצים בחסדי השי"ת[34] לגשת

---

27 באי"י - בארץ ישראל
28 ע"ד - על דבר
29 מ"מ - מכל מקום
30 באה"ק - בארץ הקודש
31 בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
32 יתי' - יתברך
33 בע"ה - בעזרת השם
34 השי"ת - השם יתברך

לעשותם לרומם קרן ברוח ד' על אדמת הקודש. ז) כשתתכונן אגודה כזאת בעז"ה[35], אין ספק שהיא צריכה לה ג"כ כלי-מבטא מיוחד, באורגן מקודש לה, באיזה שפה היותר מוכשרת לפעול על הסביבה, שבתוכה תחל הפעולה להראות את כחה. אמנם על זה עוד עת לדבר, כשיתכוננו לכל הפחות התחלות הגונות לדברים הקודמים בזמן, אשר הצענו בזה.

בזה גליתי לכבוד אדוני, מעט מהרבה מרחשי לבבי. יתן ד' ויהי רוח כתה"ר ולבו[36] נאמנה אתנו, ונרומם שם ד' יחדו, ואור ד' וישעו יופיע עלינו לתן מציון ישועה לישראל תפארתו, במהרה בימינו בקרוב.

יסלח כתה"ר, כי לא אוכל כעת למלאות את משאלו ע"ד התיאור הפרטי של הליכות המושבות ביחוד. נקוה שנדבר עוד בזה במכתבים הבאים, כשירצה השי"ת את פעלנו.

והי'[37] זה שלו' וברכה מקודש באה"ר[38] וכבוד נעלה מאד,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

35 בעז"ה - בעזרת השם

36 כתה"ר - כבוד תורתו הרמה

37 והי' - והיה

38 באה"ר - באהבה רבה